

15 ёшли У. велосипедда кетаётиб, йўлни кесиб ўтаётган В.нинг бошидан мўйнали телпагини юлиб олиб қочди. Бунини мотоциклда кетаётган Ф. кўриб қолиб уни ушламоқчи бўлди. У.га етиб онгли равишда мотоцикл билан уриб юборди ва ўртача оғирликда тан жароҳати етказди.

Терговчи Ф.нинг ҳаракатини ЖКнинг 105-моддаси 1-қисмини, яъни қасддан ўртача оғирликдаги шикаст етказиш деб квалификация қилди.

Ҳимоячи эса, Ф.га нисбатан ЖКнинг 39-моддасини қўллаб, жиноий жавобгар бўлмаслиги лозимлигини таъкидлади.

Терговчи ва ҳимоячининг ҳаракатларига баҳо беринг. Ижтимоий хавфли қилмиш содир этган шахсни ушлаш вақтида зарар етказишнинг шартларини таҳлил қилинг. Фикрингизни асослаб беринг.

15 ёшли У. велосипедда кетаётиб, йўлни кесиб ўтаётган В.нинг бошидан мўйнали телпагини олиб қочган.

Агарда 15 йшли У. йўлни кесиб ўтаётган В.нинг мўйнали телпагини ояикданн-очиқ олиб қочган бўлса унинг хатти-харакатлари юзасидан талончилик жинояти аломатлари бор йўқлиги юзасидан тергов ҳаракатлари олиб борилиши лозим.

Бинобарин, Ўзбекистон Республикасининг Жиноят Кодексининг 166-моддасида “Талончилик, яъни ўзганинг мулкани очикдан-очиқ талон-торож қилиш —уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёки икки йилдан беш йилгача озодликни чеклаш ёки беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади”-деб белгиланган¹.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг Жиноят Кодексининг 17-моддасида “Жиноят содир этгунга қадар ўн олти ёшга тўлган, ақли расо жисмоний шахслар жавобгарликка тортиладилар. Жиноят содир этгунга қадар ўн уч ёшга тўлган шахслар жавобгарликни оғирлаштирадиган ҳолатларда қасддан одам ўлдирганликлари (97-модданинг иккинчи қисми) учунгина жавобгарликка тортиладилар. Жиноят содир этгунга қадар ўн тўрт ёшга тўлган шахслар ушбу Кодекс 97-моддасининг биринчи қисми, 98, 104 — 106, 118, 119, 137, 164 — 166, 169-моддалари, 173-моддасининг иккинчи ва учинчи қисмлари, 220, 222, 247, 252, 263, 267, 271-моддалари, 277-моддасининг иккинчи ва учинчи қисмларида назарда тутилган жиноятлар учун жавобгарликка тортиладилар”-деб кўрсатилган бўлиб, 15 ёшли У. ушбу модда бўйича ижтимоий айбли қилмиши учун жиноий жавобгарликка тортилиши мумкин ва лозим бўлади.

Агарда Мотоцикл ҳайдовчиси Ф. 15 ёшли У.нинг ўз велосипедида, йўлни кесиб ўтаётган В.нинг телпагини олиб қочганлигини кўрган ва унга етиб олиб, ушлаб, ҳокимият органларига топшириш мақсадида Ф. ўз бошқарувидаги мотоциклида қувлаши ва уни ушлаш жараёнида 15 ёшли У.га

¹ Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодекси; .

ўртача оғирликда шикаст етказиши Ўзбекистон Республикасининг Жиноят Кодексининг 39-моддаси билан квалификация қилинмоғи лозим.

Чунки, Ўзбекистон Республикасининг Жиноят Кодексининг 39-моддасида “Ижтимоий хавfli қилмиш содир этган шахсни ҳокимият органларига топшириш мақсадида ушлаш вақтида унга зарар етказиш, агар уни ушлаш учун зарур бўлган чораларнинг чегарасидан четга чиқилмаган бўлса, жиноят деб топилмайди. Ушлаш воситалари ва усулларига, қилмишнинг ҳамда уни содир этган шахснинг хавfliлик даражасига, шунингдек ушлаш шароитига бутунлай мос келмайдиган, ушлаш зарурати тақозо этмаган ҳолда ушланаётган шахсга қасддан зарар етказиш ушлаш чоралари чегарасидан четга чиқиш деб топилади. Ижтимоий хавfli қилмишни содир этган шахсни ушлаш вақтида унга етказилган зарарнинг қонунийлигини баҳолашда, қилмишни содир этган шахснинг ушланишдан қочиш мақсадида қилган ҳаракатлари, ушловчининг кучи ва имкониятлари, руҳий ҳолати ва ушлаш билан боғлиқ бўлган бошқа ҳолатлар ҳисобга олинади. Махсус ваколатли шахслар билан бир қаторда жабрланувчи ва бошқа фуқаролар ҳам ижтимоий хавfli қилмишни содир этган шахсни ушлаш ҳуқуқига эгадирлар”-деб белгилаб берилган.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 39-моддасига биноан 15 ёшли У.нинг жиноят содир этиб велосипедда қочгани ҳолатида мотоцикл ҳайдовчиси Ф.нинг 15 ёшли У.ни ушлаш ҳуқуқи мавжуд бўлган.

Агарда Мотоцикл ҳайдовчиси Ф. 15 ёшли У. нинг жиноят содир этиб, жиноят жойидан велосипедда қочгани учун 15 ёшли У.га техника воситаси ёрдамсиз етиб олиш ва ушлаш мумкинлигини англаган бўлса, Ф. ўз бошқарувидаги мотоциклда 15 ёшли У.ни орқасидан қувиб уни ушлаш чораларини кўрган.

Агарда мотоцикл ҳайдовчиси Ф. жиноят содир этиб велосипедда қочган 15 ёшли У.ни ушлаш вақтида, ушлаш воситалари ва усулларига, қилмишнинг ҳамда уни содир этган шахснинг хавfliлик даражасига, шунингдек ушлаш шароитига бутунлай мос келмайдиган, ушлаш зарурати

тақозо этмаган ҳолда ушланаётган шахсга қасддан зарар етказиб, ушлаш чоралари чегарасидан четга чиққан бўлсада, жиноий хатти-ҳаракат содир этиб қочган 15 ёшли У.ни учун ушлаш мақсадини амалга оширган.

Агарда Мотоцикл ҳайдовчиси Ф. жиноят содир этиб қочган 15 ёшли У.ни жиноят содир этиб қочиб кетганини кўриб, У.ни ушлаш чораларини кўрмаганда, 15 ёшли У. содир этган жиноий хатти-ҳаракатлари учун жиноий жавобгарликка тортилмай қолиши ва бунинг оқибатида бундай хатти-ҳаракатларни такроран содир этиши бу ҳолат эса давлат ва жамият учун хавфни юзага келтириши мукин бўлиб, мотоцикл ҳайдовчиси Ф.бундай хавфни олдини олган.

Ушбу ҳолатда, терговчи томонидан Ф.нинг хатти-ҳаракатларини Ўзбекистон Республикасининг Жиноят Кодексининг 105-моддаси, 1-қисми, яъни қасддан ўртача оғирликдаги шикаст етказиш деб квалификация қилиши Жиноят Кодексига зид.

Чунки, Ўзбекистон Республикасининг Жиноят Кодексининг 105-моддаси, 1-қисмида, “Содир этилаётган пайтда ҳаёт учун хавфли бўлмаган ва ушбу Кодекснинг 104-моддасида назарда тутилган оқибатларга олиб келмаган, лекин соғлиқнинг узоқ вақт, яъни камида йигирма бир кун, аммо тўрт ойдан кўп бўлмаган даврда ёмонлашувиغا ёки умумий меҳнат қобилиятининг ўн фоизидан ўттиз уч фоизигача йўқолишига сабаб бўлган қасддан баданга ўртача оғир шикаст етказиш” ҳолати учун жиноий жавобгарлик белгиланган.

Тўғри Мотоцикл ҳайдовчиси Ф. жиноят содир этган 15 ёшли Уни ушлаш вақтида 15 ёшли У га ўртача оғирликдаги шикаст етказган бўлсада, 15 ёшли У.га етказилган шикаст уни жиноят содир этиб қочганлиги учун уни ушлаш вақтида етказилган бўлиб, терговчи томонидан ушбу ҳолат инобатга олинishi лозим.

Чунки, Ўзбекистон Республикаси Олий Суд Пленумининг 27.06.2007 йилдаги 6-сон “Баданга қасддан шикаст етказишга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги Қарорининг 23-бандида “Судларга

тушунтирилсинки, кучли рухий ҳаяжонланиш ҳолатида, зарурий муҳофаа ёки ижтимоий хавфли қилмиш содир этган шахсни ушлаш чоралари чегарасидан четга чиқиб, баданга қасддан оғир ёки ўртача оғир шикаст етказиш², ҳатто ЖК 104-моддаси учинчи қисмида кўрсатилган айбни оғирлаштирувчи белгилар мавжуд бўлган тақдирда ҳам тегишлича ЖК 104, 105-моддаси билан квалификация қилиниши мумкин эмас. Бундай ҳаракатлар, жумладан, улар эҳтиётсизлик орқасида ўлимга сабаб бўлган ҳолда ҳам тегишлича ЖК 106, 107, 108-моддалари билан квалификация қилиниши лозим³”-деб белгилаб берилган.

Шунга кўра, мотоцикл ҳайдовчиси Ф.нинг 15 ёшли жиноят содир этиб велосипедда қочган У.ни ушлаш вақтида, 15 ёшли У.га етказган тан жароҳати бўйича Ф.нинг хатти-ҳаракатларини Ўзбекистон Республикасининг Жиноят Кодексининг 105-моддаси, 1-қисми билан квалификация қилинмаслиги лозим.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикасининг Жиноят процессуал Кодексининг 345-моддасида “Жиноят кодексининг 104-моддасида, 105-моддаси иккинчи қисмида, 106, 107-моддаларида, 110-моддаси иккинчи қисмида, 113-моддаси учинчи — бешинчи қисмларида, 114-моддаси учинчи қисмида, 117-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 118, 119-моддаларида, 121-моддаси иккинчи қисмида, 124-моддасида, 127-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 127¹-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 128-моддаси иккинчи қисмида, 129-моддаси иккинчи қисмида, 131-моддаси учинчи ва тўртинчи қисмларида, 133-моддаси иккинчи қисмида, 134, 135, 137-моддаларида, 138-моддаси иккинчи қисмида, 164 — 166-моддаларида, 168-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 169-моддаси иккинчи — тўртинчи қисмларида, 171-моддаси учинчи қисмида, 173-моддаси учинчи қисмида, 186¹-моддасида, 186²-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 193 — 204-моддаларида, 213-моддаси учинчи ва тўртинчи қисмларида, 214-моддаси учинчи ва тўртинчи қисмларида, 216-моддасида, 216¹-моддасининг

² Ўзбекистон Республикаси Олий Суд Пленумининг 27.06.2007 йилдаги 6-сон “Баданга қасддан шикаст етказишга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги Қарори

иккинчи қисмида, 217, 222-моддаларида, 225-моддаси учинчи қисмида, 226-моддаси иккинчи қисмида, 228-моддаси иккинчи қисмида, 243 — 244³, 244⁴-моддаси иккинчи — тўртинчи қисмларида, 244⁶-моддасида, 245, 247, 248-моддаларида, 248¹-моддаси иккинчи — тўртинчи қисмларида, 249, 250-моддаларида, 250¹-моддаси иккинчи — тўртинчи қисмларида, 251 — 255¹-моддаларида, 255²-моддаси иккинчи — тўртинчи қисмларида, 256 — 258-моддаларида, 259-моддаси иккинчи қисмида, 260-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 260¹-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 262-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 263-моддасида, 263¹-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 264-моддасида, 266-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 267-моддасида, 268-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 269-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 270-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида, 271, 273-моддаларида, 274-моддаси иккинчи қисмида, 275-моддасида, 276-моддаси иккинчи қисмида, 277-моддаси учинчи қисмида, 278-моддаси биринчи ва иккинчи қисмларида, 278⁷-моддаси иккинчи қисмида назарда тутилган жиноятларга доир ишлар бўйича, шунингдек вояга етмаганлар содир этган жиноятларга доир барча ишлар бўйича дастлабки тергов ички ишлар органларининг терговчилари томонидан олиб борилади”³-деб белгиланган бўлиб. шунга кўра, 15 ёшли У.нинг ижтимоий хавфли қилмиши юзасидан тергов ҳаракатлари тегишли Ишчи ишлар бўлими томонидан олиб борилиб, Ишчи ишлар бўлимининг терговчиси мотоцикл ҳайдовчиси Ф.нинг ҳаракатларига қонуний баҳо бериши лозим.

Бинобарин, Ўзбекистон Республикасининг “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуннинг 10 моддасида “Ишчи ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикасидаги ваколатлари” белгилаб берилган бўлиб, унда, “Ички ишлар органлари: ҳуқуқбузарликлар профилактикасига доир давлат дастурларини ишлаб чиқиш ва амалга оширишда иштирок этади; ҳуқуқбузарликлар профилактикасига доир

³ Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал Кодексига шарҳлар., -Т., ТДЮИ, 2009 й.

дастурларни ишлаб чиқади, тасдиқлайди ва амалга оширади; мамлакатдаги, айрим минтақалардаги, туманлар ва шаҳарлардаги криминоген вазиятни ўрганади, мавжуд кучлар ва воситалардан ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ҳамда уларни бартараф этишда фойдаланилиши самарадорлиги таҳлилини амалга оширади; ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга оширади, шу жумладан ҳуқуқбузарликларнинг содир этилиши сабабларини ва уларга имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлайди, бартараф этади; ҳуқуқбузарликларнинг, уларни содир этган шахслар ва ҳуқуқбузарликлардан жабрланувчиларнинг ҳисобини юритади, мазкур маълумотларнинг таҳлилини амалга оширади⁴; ушбу Қонуннинг 35-моддасида назарда тутилган шахсларни профилактик ҳисобга олишни амалга оширади; фаолияти тақиқланган ташкилотларга ва диний-экстремистик йўналишдаги гуруҳларга алоқадор бўлган шахсларни аниқлайди, уларга нисбатан чора-тадбирлар кўради; паспорт-виза режимида, фуқаролар ва юридик шахслар томонидан ўқотар қуролни сақлаш қоидалари ҳамда тартибига риоя қилиниши устидан назоратни таъминлайди; жиноятларни фош этишда ва терговга, судга келишдан бўйин товлайётган шахслар ҳамда бедарак йўқолган фуқаролар қидирувида иштирок этади; ижтимоий реабилитация қилиш ва ижтимоий мослаштириш чора-тадбирларини кўради; ҳуқуқбузарликлар профилактикасини бевосита амалга оширувчи ва унда иштирок этувчи бошқа органлар ҳамда муассасалар билан ўзаро ҳамкорлик қилади. Ички ишлар органлари қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ваколатларни ҳам амалга ошириши мумкин”-деб белгиланган.

Шунга кўра, терговчи мотоцикл ҳайдовчиси Ф.нинг жиноят содир этиб қочган 15 ёшли У.ни ушлаш вақтида унга етказган ўртача оғирликдаги тан жароҳати учун Ўзбекистон Республикасининг Жиноят Кодексининг 105-моддаси, 1-қисмида назарда тутилган жиноят аломатлари мавжуд деб ҳулосага келиши, Жиноят Кодексига зид ва бундан ташқари, терговчининг ушбу ҳаракати фуқаролар ўртасида жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларга

⁴ Ўзбекистон Республикасининг “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуни

қарши курашишда давлат органлари билан ҳамкорлик қилиш ва бу борада давлат органларига ёрдам бериш борасидаги ҳаракатларни амалга оширишда тўсқинликларни юзага келитириб чиқариши мумкин.

Ушбу ҳолатда ҳимоячи томонидан Ф.нинг, жиноят содир этиб жиноят жойидан қочган 15 ёшли У.нинг ушлаш билан боғлиқ хатти-ҳаракатларни амалга ошириш вақтида, У.га нисбатан ўртача оғирликда шикаст етказишидаги хатти-ҳаракатини Ўзбекистон Республикасининг Жиноят Кодексининг 105-моддаси, 1-қисми билан квалификация қилинмаслиги ва аксинча Жиноят Кодексининг 39-моддаси билан квалификация қилиб, Ф.ни жиноий жавобгарликка тортилмаслигини таъкидлаши асослидир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодекси;
2. Ўзбекистон Республикаси жиноят-процессуал кодекси;
3. Ўзбекистон Республикаси олий Суд Пленумининг 27.06.2007 йилдаги 6-сон “Баданга қасддан шикаст етказишга оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги Қарори
4. Ўзбекистон Республикасининг “Ўқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуни
5. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал Кодексига шарҳлар -Т. ТДЮИ, 2009 й.

Фойдаланилган веб сайтлар:

1. www.lex.uz
2. www.norma.uz